

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на Владимир Тихомиров Василев на тема:

„ВЪОРЪЖЕНИЕТО В ЗАПАДНА ЕВРОПА ПРЕЗ РАННОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ“

за присъждане на образователна и научна степен “Доктор”, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Средновековна обща история“

Автор на рецензията: проф. д-р Ивелин Аргиров Иванов, член на научно жури, назначено със заповед № 872/22.03.2021 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ за защита на дисертация за присъждане на ОНС „доктор“ по научната специалност „Средновековна обща история“.

По докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите.

Докторантското следване на Владимир Тихомиров Василев е осъществено според нормативните изисквания. Индивидуалният учебен план е изпълнен и докторантът е отчислен с право на защита. При обявяването на конкурса за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ са спазени наредбите на *Закона за развитието на академичния състав* в Република България, на *Правилника за приложението на същия закон*, както и на съответните правилници на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Изборът на научно жури е извършен в срок, като са спазени процедурите и изискванията на нормативните документи. Представеният дисертационен труд има оригинален характер, а авторефератът представя основните структурни части, авторски тези, изводи и приноси. Докторант Владимир Василев изпълнява минималните национални изисквания за придобиване на научна степен „доктор“ с една публикувана и две статии под печат по темата на дисертационния труд. Посоченото по-горе дава основание да приема, че процедурата за защита на образователната и научна степен *доктор* е легитимна.

Актуалност на темата на дисертационния труд.

Авторът на дисертационния труд подчертава, че изследванията в областта на въоръжението са насочени най-вече към периода на Същинското средновековие и рицарството, докато Ранното средновековие е по-рядко изследвано. Същото може да се посочи и за изследванията върху меча и неговата символика в периода на Великото преселение и ранните варварски кралства в Западна Европа. Както Владимир Василев отбелязва, съществуват различни аспекти на войната и въоръжението през въпросния период, но не и самостоятелно, цялостно монографично изследване върху воюването и въоръжението при Меровингите. В този аспект темата на дисертационния труд е актуална, но с уточнение на заглавието за военната система и въоръжението в Меровингския период – нещо, което авторът посочва в уводната част на дисертационния труд.

По основния текст. Структура, съдържание, изводи.

Дисертационният труд включва увод, четири основни глави, приложения и библиография в общ обем от 320 страници. В уводната част ясно и точно са формулирани и обосновани целите, задачите и методите на изследване. Авторът подчертава твърде общия характер на заглавието и отбелязва, че обект на изследване са процесите и измененията във въоръжението и военното дело на франките и други германски племена в бивша римска Галия и околни територии през Меровингския период. Представените в увода цели и задачи са определени ясно, точно и изчерпателно, а сред методите на изследване авторът подчертава значението и мястото в изследването на интердисциплинарния подход.

Прегледът на използваните извори и изследвания е впечатляващ, но тук бих посочил пропуск в съвременните изследвания – „Рицарството. От антична Германия до Франция през XII век“ на известния френски медиевист Доминик Бартелеми, издадена в добър и научно рецензиран български превод през 2010 г. Първа глава на този труд е свързана пряко с темата на настоящата дисертация и представя интересен поглед върху ролята

на военните вождове и вътрешните, граждански войни между франките в края на Античността и първите векове на Ранното средновековие.

Първа глава на представения дисертационен труд, озаглавена „Меровингските кралства 481 – 751 г.“, има за цел въвеждане на читателя в голямата и сложна тема за войната и воюването в Меровингската епоха. В голяма част от текста на тази глава Владимир Василев излага множество политически факти от управлението и гражданските войни при наследниците на Хлодвиг I, поставяйки акцент върху владетели като Хлотар II, Дагоберт I и върху управлението на майордомите. Общото впечатление от тази глава е за добра картина на политическата и военна история на франките при династията Меровинги, с частични детайли за войната и военните действия.

Втора глава - „Франкската войска при Меровингите“, въвежда читателя в темата за войната, но все още не представя и не анализира основната тема – въоръжението. Владимир Василев представя военната структура в нейните социални проекции, морското дело и обсадната война при франките и при някои близки германски племена в разглеждания период. Смятам, че първа и втора глава биха могли да бъдат обединени в една структурна цялост, която е без съмнение необходимо, но напълно достатъчно въведение (в рамките и обема на една глава) в политическите и социални измерения на военното дело на франките през Меровингския период.

Трета глава – „Въоръжение и снаряжение“, въвежда читателя в очакваната, същинска част от дисертационния труд. Както и в увода, авторът представя кратък преглед, с ясен акцент върху археологическите проучвания по темата. Владимир Василев подхожда към въоръжението в Меровингската епоха с обширен преглед на металообработването, започвайки с производството на оръжие в римската епоха. Без съмнение, това е пример както за прилагане на индисциплинарен подход, така и за стремежа на автора да поставя основните проблеми в по-широка и многопластова историческа, политическа и социална среда. Той правилно отбелязва силните взаимни влияния във въоръжението и най-вече факта, че голяма част от мечовете на германските племена, включително и на франките, са от римски произход или

изработени от римски заготовки (стр. 164). Въпреки, че мечът има особено място сред представеното въоръжение, авторът отделя значително място на сакса, копие и брадвата, представяйки промените в тяхното използване в графичен вид. Така Владимир Василев достига до извода за най-широко, най-масово използване на копие в изследвания период, както и за далеч по-тясното разпространение на меча.

Темата за символичната, ритуална и социална роля на въоръжението е представена по-обстойно и задълбочено в глава четвърта – „Въоръжението. Ритуал, символика и традиции през Меровингския период“. Тук авторът анализира ролята и символиката на военния колан, ритуалната символика на най-разпространените оръжия, с особен акцент върху мечовете с нитовани пръстени. Владимир Василев разглежда множество примери за мечове с нитовани към помела пръстени, позовавайки се както на археологически материал, така и на текстове, включително скандинавски и староисландски саги, като достига до извода, че ролята на нитования пръстен е бледо отражение от езическия период и широко разпространена практика в езическия германоезичен свят на Северна Европа. Също, авторът подчертава тезата, че нитованите пръстени са ярки свидетелства за връзката на краля с военния елит (стр. 277).

В заключение Владимир Василев подчертава социалната проекция на въоръжението, отбелязвайки, че елитните войни не са само войници, а близки сподвижници и съветници на своя господар, като формират най-почитаната социална прослойка.

Научни приноси.

Сред приносите на представената докторска дисертация на първо място бих посочил, че това е първото по рода си изследване в българската историография. Авторът подчертава наличието на широк интерес към темата за войната в изследвания период, като посочва липсата на заглавия по темата на настоящата дисертация, с което набляга върху новаторския характер на своето изследване. Към това бих добавил само – в българската историография, тъй като европейската и световна медиевистика са

буквално необятно поле и не можем да отхвърли възможността за наличие на същата или близка тема в непубликуван дисертационен труд или магистърска теза.

Също, авторът е използвал, изследвал и цитирал както многобройни писмени извори и изследвания, така и значителни по обем археологически данни. В допълнение, авторът използва откъси от писмени извори за епохата, които явно е превеждал сам от оригинал или от друг превод.

На следващо място, текстът следва и в значителна степен осъществява първоначално поставената цел за интердисциплинарно изследване, с използване на писмени и други източници на информация - изображения от апликации от щитове, шлемове, пръстени, рисунки и миниатюри. Този стремеж към комплексно използване на различни носители на информация и анализ на детайла показва стремеж към сериозен, професионален изследователски подход към поставените проблеми и задачи.

На следващо място, Владимир Василев подчертава неколккратно наглед не толкова значителни, но всъщност изключително важни характеристики на ранносредновековната франкска военна система от периода V-VIII в. На първо място бих поставил извода, че войските с които били осъществени първоначалните завоевания от периода V-VI в., били съставени от дружината на военния вожд и асоциирани отряди на други германски и римски аристократи и авторитети, докато свикването на свободните франки в масово опълчение било характерно за следващия, по-късен период – VII в. и първата половина на VIII в. Статистическите данни за масово разпространение на сакса (скрамасакса) през VII в. е допълнително доказателство в тази посока. Тези изводи не съвпадат с някои традиционни представи за военното дело в този период, но всъщност разкриват военната ефективност и основните предпоставки за франкските успехи в ранния период. Друг важен извод в настоящата дисертация е този за широкото присъствие на войни и цели части от галоримски произход в ранните франкски армии.

Приносен елемент има и анализът на символиката на меча и мечовете с нитовани пръстени. Наглед археологически, тази наблюдения са интерпретирани и вплетени в социално-политически анализ. Авторът подхожда критично и отбелязва, че

въоръжението в гробове има символично, т.е. политическо и социално послание, тъй като невинаги погребаните са войни, а наличието на скъпи и с нитовани пръстени мечове най-вероятно свидетелства за служба към кралската власт, а не задължително за имуществено положение.

Критични бележки и препоръки.

Изследването на Владимир Василев би могло да се публикува като монография, която ще породи интерес, но тук ще посоча редица критични бележки и препоръки, без изпълнението на които подобно публикуване е невъзможно.

На първо място, съдържанието и същинската част на дисертационния труд не отговаря на заглавието. Дори с уточненията в уводната част, авторът не представя въоръжението в Западна Европа през Ранното средновековие, а *военната система, воюването и въоръжението във Франкското кралство през Меровингския период*. На следващо място, Владимир Василев е допуснал пропуски в бележките под линия и в библиографията в края на текста. Наблюдава се различен начин на описание на някои извори – в някои случаи пълно (*Monumenta Germaniae Historica*), с отбелязване на страници, а в други – съкратено (MGH), и дори без страници. При други извори липсва точно, пълно описание, напр. *Württembergischen Landesbibliothek. Stuttgarter Psalter, Cod. bibl. fol. 23*. Ако някои извори са ползвани в електронен вариант, е необходима пълна информация, включително интернет-адрес. Също, трябва да се обърне внимание на някои технически пропуски в бележките под линия, които на места са изцяло в *Italic*. В други случаи използвани заглавия на френски са цитирани във френски вариант на цитиране (бел. 151).

Съществени пропуски се наблюдават и в библиографския списък, където липсват електронни адреси (напр. при електронното списание *MEDIAEVALIA*), различно изписване на място на издаване (в пълен, и в съкратен вид), както и еднакъв начин на цитиране на статии в списания, и на глави и части от книги и сборници.

Критични бележки могат да бъдат отправени и към речника с латински думи, който се нуждае от основна редакция. Част от термините са посочени не в ед. число, а

в мн. число, при други има неточности или пропуски в превода, а при трети наблюдаваме английски и френски, а не латински термини (*levy, rois fainéants*). Несъответствия могат да бъдат открити и при някои имена (на места *Оукшот*, а на други *Оакешот*), а повторното цитиране на едни и същи откъси от извори и пасажии в различни подглави е определено ненужно.

Към критичните бележки по представения текст бих добавил също многократното неправилно използване на термина *броня*, който авторът приема за идентичен на ризница (стр. 150, 173, 197). Всъщност, в повечето от случаите е по-подходящ термина ризница, а в някои случаи авторът явно има пред вид люспести и плочести защитни доспехи. Отправлям критична бележка и към използваното от автора определение *воини пенсионери*. Определено по-удачно е използването на *войни-ветерани*, или просто *ветерани*.

Също, не бих се съгласил с един от изводите на Вл. Василев, че брадвата *francisca* изчезва от погребенията и явно от военното дело на франките в резултат от навлизането на християнството (стр. 281). Всъщност, не разполагаме с други примери, в които новата религия и Църквата успяват да забранят изцяло определен вид оръжие.

Заклучение

В заключение смятам, че авторът е постигнал в голяма степен поставените в уводната част задачи. Представеният текст е самостоятелно изследване с научен характер и отговаря на изискванията за авторска докторска дисертация с приносни моменти. Ето защо гласувам за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Владимир Тихомиров Василев.

17. 04. 2021 г.

Подпис:.....

